

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АКТИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЗБРОЙНІЙ АГРЕСІЇ У ВІЙНІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

INTERNATIONAL LEGAL ACTS IN THE FIELD OF PREVENTION ARMED AGGRESSION IN THE WAR OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE

Бойко І.В., старший науковий співробітник

Державний науково-дослідний інститут Міністерства внутрішніх справ України

У статті досліджено міжнародно-правові акти у сфері запобігання збройної агресії у війні Російською Федерацією проти України. Розглянуто сутність та особливості забезпечення реалізації чинних положень і норм міжнародно кримінального права щодо притягнення до кримінальної відповідальності за злочини агресії та акти агресії вчинених Росією на території нашої держави у розпочатій 24 лютого 2022 року повномасштабній війні проти України – вищого політичного керівництва, військового командування та сенаторів Ради Федерації, які надали одностайну згоду на використання Збройних Сил Росії на території України. Для цього Організації Об'єднаних Націй необхідно створити окремий Спеціальний міжнародний трибунал. Встановлено, що злочини агресії та акти агресії Росії у війні проти України, є злочинами проти міжнародного миру. У міжнародному праві ці злочини належать до воєнних злочинів, і які не мають строків давності. Дані злочини необхідно кваліфікувати за окремою статтею 8 bis Римського статуту Міжнародного кримінального суду за фактами вчинення злочину агресії щодо планування, підготовки, ініціювання або вчинення особою, яка спроможна фактично здійснювати контроль за політичними чи військовими діями держави або керувати ними, акту агресії, який за своїм характером, тяжкістю та масштабами є грубим порушенням Статуту ООН.

Розглянуто наукові доробки й положення чинних міжнародних правових норм: Статуту ООН, де вказано, що ООН має на меті вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру й придушення актів агресії; Римського статуту Міжнародного кримінального суду, який здійснює юрисдикцію стосовно злочину агресії, а також визначено, дії котрі слід кваліфікувати як вчинення злочину агресії та акту агресії.

Автором сформульовано обґрунтовані пропозиції щодо виключення Росії як постійного члена з Ради Безпеки ООН та створення ООН Спеціального міжнародного трибуналу, а також удосконалення кримінального законодавства України згідно з нормами Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Ключові слова: статут, Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний кримінальний суд, злочини, акти, агресія, Росія, трибунал.

The article examines international legal acts in the field of prevention of armed aggression in the war by the Russian Federation against Ukraine. The essence and specifics of ensuring the implementation of the current provisions and norms of international criminal law regarding bringing to criminal responsibility for crimes of aggression and acts of aggression committed by Russia on the territory of our state in the full-scale war against Ukraine that began on February 24, 2022 – the top political leadership, military command and senators of the Council were considered. Federations that have given unanimous consent to the use of the Armed Forces of Russia on the territory of Ukraine. For this, the United Nations should create a separate Special International Tribunal. It has been established that crimes of aggression and acts of aggression by Russia in the war against Ukraine are crimes against international peace. In international law, these crimes belong to war crimes, which do not have a statute of limitations. These crimes must be classified according to a separate article 8 bis of the Rome Statute of the International Criminal Court on the facts of committing the crime of aggression in relation to the planning, preparation, initiation or commission by a person who is able to actually exercise control over the political or military actions of the state or manage them, an act of aggression, which nature, severity and scale is a gross violation of the UN Charter.

Scientific developments and provisions of current international legal norms were considered: the UN Charter, which states that the UN aims to take effective collective measures to prevent and eliminate threats to peace and suppress acts of aggression; The Rome Statute of the International Criminal Court, which exercises jurisdiction over the crime of aggression, also defines actions that should be qualified as the commission of a crime of aggression and an act of aggression.

The author formulated well-founded proposals regarding the exclusion of Russia as a permanent member of the UN Security Council and the creation of a UN Special International Tribunal, as well as the improvement of the criminal legislation of Ukraine in accordance with the norms of the Rome Statute of the International Criminal Court.

Key words: statute, United Nations, International Criminal Court, crimes, acts, aggression, Russia, tribunal.

Постановка проблеми. Сьогодні злочини агресії та акти агресії вчинені у війні Російською Федерацією проти України, які мали місце, ще у лютому 2014 р. в Автономній Республіці Крим були спрямовані на окупацію та анексію півострова і продовжені на сході нашої держави в Донецькій та Луганській областях. А з 24 лютого 2022 р. злочини агресії та акти агресії вчинені Російською Федерацією (далі – РФ) переросли у повномасштабну війну на всій території України, а це певною мірою, може розглядатись, як «кульмінація» російської зовнішньої політики. Як наслідок, починаючи з 24.02.2022 через збройну агресію РФ в Україні загинуло більш як 8 тис. **173 людей** мирних громадян із них **13 тис. 620 поранених**. Серед загиблих – 3,6 тис. чоловіків і 2,1 тис. жінок, а також **більш як 500 дітей**. Ці статистичні дані, є дуже приблизними: до них включені лише підтверджені втрати й немає даних з окупованих територій України. У місті Маріуполі, яке росіяни зрівнювали з землею минулої весни, за найобережнішою оцінкою могли загинути більш як *20 тисяч мирних громадян* [1], ще більш як

7 млн 989 громадян стали біженцями [2]. Безумовно, злочини агресії та акти агресії вчинені РФ у війні проти України, вимагають належної міжнародно-правової кваліфікації, на основі якої необхідно притягнути до кримінальної відповідальності російське вище політичне керівництво та військоове командування.

Слід зазначити, що РФ з одного боку, у відносинах з Україною проголошувала «стратегічне партнерство», а з іншого, Росія ставала дедалі агресивнішою. Відомі приклади активного перешкоджання європейській та євроатлантичній інтеграції, спроби дестаблізувати внутрішньополітичну ситуацію в Україні. Пропагандистська війна Росії проти нашої держави розпочалася, ще з 2000-х років, яка то тимчасово припинялась, то знов відновлювалась, але велась і ведеться послідовно, і до теперішнього часу. Ця війна продемонструвала, що задля досягнення власних політичних цілей РФ цілком готова до війни проти нібито «братнього народу».

Разом з тим, сьогодні кримінальна відповідальність за злочини агресії та акти агресії вчинені РФ проти України,

передбачена як міжнародним, так і національним законодавством. Так у Резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (далі – ГА, ООН) від 14 грудня 1974 р. про визначення агресії зазначаються дії, які слід кваліфікувати як агресію, незалежно від оголошення війни [3]. Отже, агресія, може мати місце й тоді, коли війна не оголошена або не визнана однією зі сторін конфлікту.

Сьогодні злочини агресії та акти агресії, які є воєнними злочинами, інші воєнні злочини вчинені РФ у війні проти України згідно з Римським статутом Міжнародного кримінального суду (далі – МКС), який був прийнятий 17 липня 1998 р. у Римі, залишаються декриміналізованими в кримінальному законодавстві нашої держави. Всупереч міжнародним зобов'язанням чинні правові норм Римського статуту МКС не ратифіковані та не імплементавані до національного законодавства України. Оскільки, Росія у війні проти України постійно вчиняє злочини агресії та акти агресії, інші воєнні злочини, що вимагає реформування системи кримінального законодавства України з урахуванням ратифікованих правових норм Римського статуту МКС, тому в нашій державі має бути створено наукове підґрунтя щодо дослідження цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняних наукових розвідках, щодо міжнародно-правових зобов'язань ООН у контексті здійснення збройної агресії РФ проти України, науковець Я. Жукорська робить спробу встановити наявність порушення міжнародно-правових зобов'язань ООН як міжнародної організації, цілком створення якої є підтримання міжнародного миру та безпеки [4]. У інших наукових дослідженнях присвячених міжнародно-правовому аналізу злочинів агресії вчинених РФ у війні проти України, можна стверджувати, що проблема притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за вчинені злочини агресії, вже стали предметом активного обговорення науковцями нашої держави. Так, Р. Тополевський, М. Суховерський та О. Стратій детально розглядають правову природу МКС [5; 6]. Р. Волинець, Н. Камінська і Є. Щербань зосереджують увагу на проблемі імплементації положень Римського статуту міжнародного договору, який регламентує діяльність МКС [7; 8]. Однак віддаючи належне напрацюванням дослідників, присвяченим окремим аспектам міжнародно-правових актів у сфері запобігання збройної агресії у війні РФ проти України, не приділялось належної уваги, багато важливих питань залишилось поза увагою вчених та практиків в галузі міжнародного права, що зумовлює актуальність та важливість дослідження цієї проблеми.

Метою (статті) є дослідження норм міжнародного права, які можуть бути використані Україною у сфері запобігання збройної агресії з боку РФ щодо кримінального переслідування і покарання вищого політичного керівництва і військового командування Росії, а також удосконалення кримінального законодавства України, відповідно до чинних правових норм Римському статуту МКС.

Викладення основного матеріалу дослідження. Натепер основним міжнародно-правовим актом у сфері запобігання збройної агресії у війні РФ проти України є Статут ООН підписаний 27 червня 1947 року в положеннях правових норм пункту 1 ст. 1 цього Статуту вказано, що ООН має на меті: «підтримувати міжнародний мир та безпеку і з цією метою вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру й придушення актів агресії» [9].

Відповідно до Глави VII статей 39–42 Статуту ООН Рада Безпеки (далі – РБ) визначає існування будь-якої загрози миру, порушення миру чи акту агресії й робить рекомендації, чи вирішує, які заходи необхідно вжити для підтримання чи відновлення миру та безпеки. Щоб запобігти погіршенню ситуації, РБ уповноважена вимагати від зацікавлених сторін виконання тих тимчасових заходів, які вона вважатиме необхідними чи бажаними. Крім того,

РБ ООН має повноваження вжити такі дії повітряними, морськими або сухопутними силами, які виявляться необхідними для підтримки або відновлення міжнародного миру й безпеки.

Згідно з частиною 1 ст. 43 Статуту ООН. Усі Члени Організації для того, щоб зробити свій внесок у справу підтримки міжнародного миру й безпеки, зобов'язуються надавати в розпорядження Ради Безпеки на її вимогу й відповідно до особливої угоди або угод необхідні для підтримки міжнародного миру й безпеки збройні сили.

У правових нормах частини 2 зазначеної статті Статуту вказано, що така угода або угоди визначають чисельність і рід військ, ступінь їхньої готовності, їхнє загальне розташування та характер надаваних засобів обслуговування і допомоги [9].

Разом з тим, науковець Я. Жукорська говорить проте, що фактично ж, РБ ООН у ситуації з агресією РФ не виконує своїх функцій щодо визначення будь-якої загрози миру, порушення миру чи акту агресії й не робить рекомендацій та не приймає рішень, що можна кваліфікувати як бездіяльність, адже, саме на неї держави покладають «основну відповідальність щодо підтримання міжнародного миру та безпеки» [4, с. 330].

Натепер зобов'язання ООН перед державами-членами за Статутом можна вважати лише мінімальним стандартом щодо підтримки міжнародного миру та безпеки. Особливо якщо враховувати розвиток концепції відповідальності щодо захисту. Якщо йти шляхом порівняння фактичної поведінки суб'єкта з поведінкою, що вимагається за Статутом, ООН здійснює бездіяльність у ситуації зі злочинами агресії та актами агресії, які РФ вчиняє у війні проти України, не застосовуючи жодних «ефективних колективних заходів для попередження та усунення загрози миру й придушення актів агресії», як зазначається в п. 1 ст. 1 Статуту ООН, або не вживає необхідних заходів.

З іншої сторони Статут прямо не закріплює за ООН зобов'язань щодо забезпечення миру та безпеки, а лише «уповноважує» ООН на їх виконання. Проте не можна забувати про «передбачувані» повноваження міжнародних організацій – повноваження, що прямо не передбачаються Статутом, але чітко впливають з наданих організацій та її органам повноважень та функцій, які необхідні для їх здійснення.

Отже, злочини агресії та акти агресії, які РФ вчиняє у війні проти України на сьогодні, створила кризу в ООН чи точніше кризу її ефективності, що дає всі підстави поставити під сумнів потребу існування ООН як міжнародної організації, яка не може забезпечити основної мети її створення – забезпечення миру та безпеки.

Слід зазначити, що з 7 березня 2022 року Міжнародний суд ООН в Гаазі (Нідерланди) проводив судові засідання про слухання у справі за позовом України проти РФ. Всі ці слухання Міжнародного суду ООН в Гаазі присвячені розгляду клопотання України про запровадження заходів через збройну агресію Росії проти України. Міжнародним судом ООН в Гаазі, було прийнято наказ від 16 березня 2022 р., зокрема: *Російська Федерація має негайно припинити всі військові дії в Україні та припинити будь-які військові чи нерегулярні збройні формування під її контролем чи впливом* [10].

Таким чином, фактично 16 березня 2022 року на найвищому міжнародному юридичному рівні констатовано факт збройного вторгнення Росії на територію України та визначено, що безпідставна збройна агресія Росії проти України має припинитися. Рішення Міжнародним судом ООН в Гаазі є юридично зобов'язувальний відповідно до норм міжнародного права. Це судове рішення буде мати важливе значення для майбутньої роботи Спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії РФ у війні проти України та прийняття рішення про завдані збитки РФ й виплату репарацій нашій державі.

Сьогодні, РФ є одним із п'яти постійних членом РБ ООН (ст. 23 Статуту ООН) та має право вето на прийняття рішень РБ ООН, тому Росія цілком очевидно, накладе вето на це рішення. Через це, ООН необхідно на засіданні ГА прийняти рішення про виключення РФ як постійного члена РБ ООН. Крім того, на засіданні ГА ООН натеper необхідно прийняти рішення про створення Спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії Росії у війні проти України. Рішення трибуналу автоматично визнаватимуться джерелом міжнародного права.

Спеціальний міжнародного трибунал має право винести рішення про забезпечення позову України щодо виплати репарацій РФ шляхом арешту всіх російських активів. Як стверджують у Європейській комісії та Світовому банку, сьогодні Україна вже зазнала катастрофічних збитків від повномасштабного вторгнення РФ – загальна сума втрат оцінюється європейською спільнотою більш ніж у **350 млрд доларів США** [11]. Слід зазначити, що після кожного злочину агресії та акту агресії (масованого ракетного удару) вчиненого Росією по території України сума збитків зростає в декілька разів. Наразі непрямі збитки від збройної агресії у війні РФ проти України, тобто збитки, які вважаються недоотриманими приватним бізнесом, обчислюються сотнями мільярдів доларів США. Загальний прямий і непрямий збиток нашої держави наближається до **трильйона доларів США** [12].

Разом з тим, міжнародно-протиправне діяння тягне за собою обов'язок держави відшкодувати заподіяну шкоду у формі **репарацій** (від лат. reparatio – відновлення) введеним 104 роки тому, в 1919 році, коли по Версальському договору Німеччина та її союзники були вимушені виплачувати збитки, які понесли країни Антанти [13].

В сучасному міжнародному праві *репарації* розглядають як форму матеріальної відповідальності суб'єкта міжнародного права за збитки, спричинені в результаті вчиненого ними міжнародного кримінального правопорушення іншому суб'єкту міжнародного права, зокрема відшкодування (за мирним договором або іншими міжнародними актами) державою, що розпочала агресивну війну, збитків, заподіяних державі, що зазнала нападу. Об'єм та характер репарацій повинні визначатися відповідно до завданих збитків. Репарації платить держава-агресор державі, на яку напала.

Отже, умовою для розблокування активів РФ стане не припинення збройної агресії Росії у війні проти України, а повна сплата репарацій для нашої держави. Як наслідок, активи, заморожені як контрзахід проти подальшого вторгнення Збройних Сил РФ в Україну, не конфіскуватимуться, а норми міжнародного права не будуть порушені.

Другим міжнародно-правовим актом у сфері запобігання збройної агресії у війні РФ проти України є Римський статут МКС. Сьогодні дослідження міжнародно-правових актів у сфері запобігання збройної агресії у війні РФ проти України, пов'язано з процесом ратифікації Україною Римського статуту МКС, що триває з 20 січня 2000 р., (з дня підписання статуту нашою державою). Значний крок у цьому напрямку було зроблено ще 2 червня 2016 р. у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». Цей Закон набрав чинності 30 вересня 2016 р., передбачив доповнення положень правових норм, зокрема частиною 6 ст. 124 Конституції України такого змісту: «Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах визначення Римського статуту Міжнародного кримінального суду» [13].

Однак, ефективність роботи Римського статуту МКС в Україні гальмується через відмову нашої держави ратифікувати Римський статут, попри те, що документ підписано Україною ще в січні 2000 року. Подібно до США, Україна не готова цілком відмовитися від суверенного права здійснювати кримінальне переслідування. Також

перепоною до повноцінної співпраці залишається необхідність реформування національного законодавства відповідно до вимог Римського статуту МКС.

На переконання Є. Щербань і Н. Камінської, оптимальним способом імплементації цього міжнародного договору є внесення змін і доповнень до таких законодавчих актів, як Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінально-виконавчий кодекс України, а також створення спеціального законодавства – Закону України «Про співпрацю із Міжнародним кримінальним судом» [7, с. 142].

Натеper юрисдикція Римського статуту Міжнародного кримінального суду, розповсюджується на тяжкі кримінальні правопорушення, зокрема, і на злочини агресії (частина 1 ст. 5 п. (d) статуту). А згідно з частиною 2 ст. 5 зазначеного вище Статуту визначено, що «**суд здійснює юрисдикцію стосовно злочину агресії**». Таке положення повинно бути сумісним з відповідними положеннями Статуту ООН. У положеннях правових норм частини 3 ст. 12 Римського статуту МКС вказано, що ... «визнання юрисдикції державою, яка не є учасницею цього Статуту, ця держава може шляхом подання заяви Секретареві визнати здійснення Судом юрисдикції стосовно відповідного злочину. Держава, яка визнає юрисдикцію, співпрацювати із Судом без будь-яких затримок або винятків відповідно» [14]. Слід зазначити, що МКС розпочав свою роботу ще у 2002 році й натеper працює на постійній основі.

Водночас у 2010 році у м. Кампала (Уганда), відбулася конференція на якій держави-сторони Римського статуту МКС внесли в нього відповідні поправки щодо злочину агресії, доповнивши Статут ст. 8 bis «Злочин агресії» та «акт агресії», зокрема: 1. Для цілей цього Статуту «**злочин агресії**» означає *планування, підготовку, ініціювання або вчинення особою, яка спроможна фактично здійснювати контроль за політичними чи військовими діями держави або керувати ними, акту агресії, який за своїм характером, тяжкістю та масштабами є грубим порушенням Статуту ООН*. 2. Для цілей пункту 1 «**акт агресії**» означає *застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави чи в будь-який інший спосіб, несумісний зі Статутом ООН*.

Разом з тим, будь-який з таких актів, незалежно від оголошення війни, буде кваліфікуватися відповідно до резолюції 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 року як **акт агресії**:

(а) вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація, який би тимчасовий характер вона не носила, що є наслідком такого вторгнення чи нападу, або будь-яка анексія із застосуванням сили території іншої держави або її частини;

(б) бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави;

(в) блокада портів чи берегів держави збройними силами іншої держави;

(г) напад збройними силами держави на суходільні, морські чи повітряні сили або морські, чи повітряні флоти іншої держави;

(д) застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави згідно з угодою з державою, яка їх приймає, в порушення умов, передбачених цією угодою, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення дії угоди;

(е) дії держави, яка дозволяє, щоб її територія, надана нею у розпорядження іншої держави, використовувалася цією іншою державою для здійснення акта агресії проти третьої держави;

(ж) заслання державою чи від імені держави озброєних банд, угруповань та регулярних сил або найманців, що

здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави настільки серйозного характеру, що це дорівнює перерахованим вище актам, або її істотна участь в них [14].

Крім цього у правових нормах статті 4 зазначеної Резолюції РБ ООН також вказано, що агресія не вичерпується всіма вищезазначеними діями, а РБ ООН, відповідно до Статуту ООН, може кваліфікувати інші дії держав як акти агресії [3].

Таким чином, у правових нормах пунктів (a); (b); (c); (d); (e); (f); (g) ст. 8 bis Римського статуту МКС встановлено, перелік діянь, які є актами агресії. Відповідно до встановленого переліку діянь, які є актами агресії, котрі РФ вчиняла і постійно вчиняє у розпочатій, ще з лютого 2014 р. у війні проти України, а також у повномасштабній війні проти України з 24 лютого 2022 р. Крім того, у правових нормах пункту (f) ст. 8 bis Римського статуту МКС встановлено, перелік діянь, які є агресією. Наприклад, дії Республіки Білорусь, яка дозволяла і дозволяє, щоб територія її держави використовувалася Росією для вчинення злочинів агресії та актів агресії у війні проти України. Отже, діяння, які є злочинами агресії та актами агресії, що вчинялися та вчиняються РФ, за участю Республіки Білорусь необхідно кваліфікувати як злочини агресії та акти агресії проти держави Україна та її громадян. Сьогодні покарати російське та білоруське вище політичне керівництво і військове командування за злочини агресії та акти збройної агресії, які були вчинені РФ за участю Республіки Білорусь у війні проти України не є можливим. Оскільки, РФ та Республіка Білорусь навіть не підписала та не ратифікувала Римський статут МКС. Натепер для притягнення до кримінальної відповідальності вищого політичного керівництва, військового командування РФ та всіх сенаторів Ради Федерації, які надали одностайну згоду на використання Збройних Сил РФ на території України. ООН необхідно створити окремий Спеціальний міжнародний трибунал щодо злочинів агресії та актів агресії Росії у війні проти України та притягнути винних за вчинення зазначених злочинів до кримінальної відповідальності.

Станом на червень 2023 року до коаліції зі створенням Спецтрибуналу увійшли представники 38 держав (коаліція держав (Core Group), а також створення такого трибуналу, підтримали Європарламент, Парламентські асамблеї Ради Європи, НАТО, ОБСЄ.

Сьогодні, необхідно визначити, що кримінальна відповідальність за злочини агресії та акти агресії вчинені РФ проти України може стосуватися осіб у промисловій сфері Росії, які відповідають за формування та виконання політики щодо вчинення злочинів агресії та актів агресії вищого політичного керівництва держави.

То ж є можливість притягнути до кримінальної відповідальності високопоставлених російських чиновників. Зокрема, тих, які фактично брали участь в плануванні та підготовці актів збройної агресії проти України, зокрема під час засідання Ради Безпеки РФ напередодні 24 лютого 2022 року. Крім того, принаймні можна притягнути до кримінальної відповідальності за злочини агресії РФ тих, хто очолює групу «Вагнер», які також могли б відповідати цим вимогам, оскільки вони відправили своїх військових найманців в Україну від імені Росії, що є конкретно визначеним актом агресії (ст. 8 bis (g)) Римського статуту МКС.

Слід зазначити, що 17 березня 2023 року Міжнародний кримінальний суд у Гаазі видав міжнародні ордери на арешт Президента РФ Володимира Путіна, а також Уповноваженої при президенті РФ з прав дитини Марії Львової-Белової. Оскільки, вони є підозрюваними за воєнний злочин у вигляді незаконної депортації населення та дітей і незаконного переміщення населення та дітей з окупованих територій України до РФ. Злочини були вчинені на окупованій території України щонайменше з 24 лютого 2022 року. Існують обґрунтовані підстави вважати, що Володимир Путін і Марія Львова-Белова несуть за них індивідуальну кримінальну відповідальність [16].

Разом з тим, за даними «Укрінформ» з початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України, до Росії було незаконно депортовано та примусово вивезено близько **4,8 мільйона жителів України, з них понад 700 тис. – діти**. Про це повідомляє «Укрінформ» з посиланням на доповідь Уповноваженої при президенті РФ з прав дитини Марії Львової-Белової. Крім того, слід зазначити, що за офіційними даними української влади, з 24 лютого 2022 року з України до Росії незаконно депортовано та примусово вивезено **19 тис. 546 дітей**. Це лише ті випадки, які вдалося зафіксувати офіційно – коли батько, опікун чи свідок депортації дитини повідомив про неї Національному інформаційному бюро України. На сьогодні повернути в Україну поки що вдалося **386 дітей** [17].

Отже, натепер понад 122 країн світової спільноти, які підписали та ратифікували Римський статут МКС, що зобов'язує правоохоронні органи цих держав при приїзді Президента РФ Володимира Путіна або Уповноваженої з прав дитини при президенті РФ Марії Львової-Белової, затримати їх і передати до МКС.

Слід зазначити, що 3 липня 2023 року в Гаазі було створено Міжнародний центр з переслідування за злочин агресії РФ проти України. Головною метою роботи, якого є отримання ключових доказів, централізація вже наявних доказів, аналіз цих доказів, а також виявлення можливих прогалин в доказах за допомогою інших експертів, які працюють у Європі. Тому, створення зазначеного Центру, сприятиме наблизенню притягнення Спецтрибуналом до кримінальної відповідальності вищого політичного керівництва, військового командування, а також осіб у політичній, військовій та промисловій сферах Росії, яке можливе, тільки після створення ООН Спеціального міжнародного трибуналу щодо злочинів агресії вчиненого Росією у війні проти України.

Станом на 22 листопада 2023 року за статистичними даними Офісу Генеральної прокуратури України, зареєстровано **113 тис. 657 злочинів агресії та воєнних злочинів**, які РФ вчинила на території нашої держави у розпочатій 24 лютого 2022 року повномасштабній війні проти України [18]. Зокрема, за такими статтями Кримінального кодексу України (далі – КК) як «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників» (436-2 КК); «Планування, підготовка, розв'язання та ведення агресивної війни» (437 КК), інших кримінальних злочинів – Розділу XX Кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку КК [19]. Зазначені нами кримінальні злочини та інші злочини Розділ XX КК потребують змін та доповнення враховуючи положення правових норм Римського статуту МКС.

Отже, дослідження міжнародно-правових актів у сфері запобігання збройної агресії у війні РФ проти України буде, сприяти зростанню ефективності державної політики України щодо запобігання вчинюваних РФ злочинів агресії та актів агресії у війні проти України, а також знаходженню нових міжнародно-правових засобів і удосконаленню застосування тих, що наразі уже використовуються.

Висновки. 1. Сьогодні РФ вчиняє злочини агресії та акти агресії проти України, перебуваючи в статусі держави-члена ООН. Окрім того, РФ є постійним членом Ради Безпеки ООН, на яку покладається основна відповідальність щодо підтримання міжнародного миру та безпеки згідно зі Статутом ООН. З 24 лютого 2022 року ООН здійснює бездіяльність у сфері запобігання злочинам агресії та актам агресії у війні РФ проти України, не застосовуючи жодних «ефективних колективних заходів для попередження та усунення загрози миру й придушення актів агресії», як зазначається в п. 1 ст. 1 Статуту ООН.

2. Натепер РФ є державою-агресором, що вчинила і постійно вчиняє діяння, котрі є злочинами агресії та актами агресії проти України та міжнародного миру, а також не виконав наказ Міжнародного суду ООН в Гаазі від 16 березня 2022 року про негайне припинення вогню та виведення військ з території України. Тому на засіданні Генеральної Асамблеї ООН необхідно прийняти рішення про виключення РФ як постійного члена РБ ООН, де Росія має значно менший вплив на політичні рішення.

3. На сьогодні у сфері запобігання збройної агресії у війні РФ проти України на території нашої держави мають постійний характер. Оскільки РФ вчинила і вчиняє кожного дня злочини агресії та акти агресії проти України й заповнює матеріальних збитків державі України, що зазнала і постійно зазнає агресії (нападу) зі сторони РФ. Тому тепер за угодою між Україною та ООН на засіданні Генеральної Асамблеї ООН необхідно прийняти рішення про створення Спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії та акту агресії вчинених Росією у війні проти України. За рішенням створеного трибуналу РФ повинна виплатити державі Україна, на яку вона напала, **репарації** як спосіб відшкодування шкоди для відбудови України та виплати компенсацій громадян України, іноземним громадянам та особам без громадянства, які постраждали від вчинених Росією злочинів агресії та актів агресії, інших воєнних злочинів на території України.

4. Наразі для забезпечення повноцінної співпраці з Міжнародним кримінальним судом та виконання обов'язкових вимог вступу України до Європейського союзу, Кабінету Міністрів України необхідно негайно розробити та внести проекти законів України про внесення змін та доповнень до кримінального законодавства України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» до Верховної Ради України для їх прийняття та ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду та імплементації правових норм цього Статуту до кримінального законодавства України та законів України.

5. На нашу думку, враховуючи положення Римського статуту МКС пропонуємо Верховній Раді України внести зміни та доповнення до чинного Кримінального кодексу

України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III (Відомості Верховної Ради України від 29.06.2001 № 25. Ст. 131), а саме статтю 437 Кримінального кодексу України викласти в новій редакції:

«Стаття 437. Агресія

1. Агресія, тобто планування, підготовку, ініціювання або вчинення особою, яка спроможна фактично здійснювати контроль за політичними чи військовими діями держави або керувати ними, акту агресії, а також участь у змові, що спрямована на вчинення таких дій, – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

2. Акт агресії щодо застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави чи в будь-який інший спосіб, який кваліфікується як акт агресії за однією з таких ознак: а) вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація, який би тимчасовий характер вона не носила, що є наслідком такого вторгнення чи нападу, або будь-яка анексія із застосуванням сили території іншої держави або її частини; б) бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави; в) блокада портів чи берегів держави збройними силами іншої держави; г) напад збройними силами держави на сухопутні, морські чи повітряні сили або морські, чи повітряні флоти іншої держави; ґ) застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави згідно з угодою з державою, яка їх приймає, в порушення умов, передбачених цією угодою, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення дії угоди; д) дії держави, яка дозволяє, щоб її територія, надана нею у розпорядження іншої держави, використовувалася цією іншою державою для здійснення акта агресії проти третьої держави; е) заслання державою чи від імені держави озброєних банд, утворювань та регулярних сил або найманців, що здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави настільки серйозного характеру, що це дорівнює перерахованим вище актам, або її істотна участь в них, – карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі.».

ЛІТЕРАТУРА

1. Скільки цивільних українців загинуло за час повномасштабної війни. Слово і діло. Аналітичний портал від 9 березня 2023 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/09/infografika/suspilstvo/skilky-cyvilnykh-ukrayincziv-zahynulo-chas-povnomasshtabnoyi-vijnyu>. (дата звернення 04.12.2023).
2. Вплив повномасштабної війни на міграцію українців: як масштаби переміщення оцінюють держава Україна та міжнародні організації. Звіти. Війна. 15.02.2023. URL: <https://www.oporaua.org/viyna/vpliv-povnomasshtabnoyi-viini-na-migratsiiu-ukrayintsiv-ia-k-masshtabi-remishchennia-otsiniuiut-odzhava-ukrayina-ta-mizhnarodni-organizatsiyi-24523>. (дата звернення 04.12.2023).
3. Визначення Агресії, затверджено резолюцією 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 р. URL: #Text. (дата звернення 04.12.2023).
4. Жукорська Я.М. Порушення міжнародно-правових зобов'язань Організацією Об'єднаних Націй у контексті здійснення збройної агресії Російською Федерацією проти України. Електронне наукове видання. 2022. С. 327–332.
5. Суховерський М.А., Стратій О.В. Юрисдикції Міжнародного кримінального суду. Протидія кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану: зб. матеріалів доп. учасн. Всеукр. наук.-практ. конф. Кропивницький : Донецький державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 295–298.
6. Тополевський Р.Б. Порушення прав людини та воєнні злочини за Римським статутом Міжнародного кримінального суду внаслідок агресії РФ: особливості документування громадськими правозахисними організаціями. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану: зб. матеріалів доп. учасн. наук. семінару. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 277–280.
7. Волинець Р.А. До питання ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 289–293.
8. Щербань Є.В., Камінська Н.В. Деякі питання імплементації Римського статуту про Міжнародний кримінальний суд. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 138–143.
9. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду, виданий ООН від 26 червня 1945 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text. (дата звернення 04.12.2023).
10. Міжнародний суд ООН в Гаазі зобов'язав Росію негайно призупинити воєнні дії в Україні. Суспільне новини 16 березня 2022 р. URL: <https://suspilne.media/218256-miznarodnij-sud-oon-v-gaazi-zobov-yazav-rosii-negayno-prizupinuti-voenni-dii-v-ukraini>. (дата звернення 04.12.2023).
11. Росія заплатить за все: що таке репарації та чому важливо змусити РФ їх виплатити. Слово і Діло: веб-сайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/27/statija/polityka/rosiya-zaplatyt-vse-take-reparatsiyi-tachomu-vazhlyvo-zmusyty-rf-yix-vyplatyty> (дата звернення: 04.12.2023).
12. Загальна сума задокументованих збитків внаслідок війни України з РФ. KSE: веб-сайт. URL: <https://kse.ua/ua/aboutthe-school/news/zagalna-suma-pryamih-zadokumentovanih-zbitkivinfrastrukturi-skladaye-110-4-mlrd-minimalni-potrebi-u-vidnovlenni-zruynovanih-aktiviv-zrosli-do-18-8-mlrd/>. (дата звернення: 04.12.2023).

13. Timothy W. Guinnane (January 2004). *Vergangenheitsbewältigung: the 1953 London Debt Agreement* (PDF). Center Discussion Paper № 880. Economic Growth Center, Yale University. Архів оригіналу за 24 червня 2013.
14. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>. (дата звернення 04.12.2023).
15. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 року. Україна підписала Статут 20 січня 2000 р. Статут набрав чинності 1 липня 2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text. (дата звернення 04.12.2023).
16. Історичне рішення: Міжнародний кримінальний суд у Гаазі видав міжнародний ордер на арешт Путіна. Суспільне новини від 17.03.2023. URL: <https://suspilne.media/417522-miznarodnij-kriminalnij-sud-u-gaazi-vidav-miznarodnij-order-na-arest-putina/>. (дата звернення 04.12.2023).
17. У Росії заявляють, що вивезли понад 700 тисяч українських дітей. Укрінформ. 31.07.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3742632-u-rosii-zaavlaut-so-vivezli-ponad-700-tisac-ukrainskih-ditej.html> (дата звернення 04.12.2023).
18. Злочини РФ проти України: зафіксовано майже 114 тисяч випадків. АРМІЯ INFORM 22.11.2023 URL: <https://armyinform.com.ua/2023/11/22/zlochynu-rf-protu-ukrayinu-zafiksovano-majzhe-114-tysyach-vypadkiv/> (дата звернення 04.12.2023).
19. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України* від 29.06.2001. № 25. Ст. 131.